

VILLANOVA, Arnaldi de (2019)

Interpretatio de visionibus in somniis Dominorum Iacobi Secundi, Regis Aragonum, et Friderici Tertii, Regis Siciliae, eius fratris

Opera Theologia Omnia (AVOthO) XIV

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 192 p.

ISBN 9788499654881

Qui hagi tingut la paciència d'empassar-se els tres volums de *La interpretació dels somnis* de Sigmund Freud restarà confús i intrigat davant un llibre sobre els somnis de dos reis de començaments del segle XIV: Frederic III de Sicília i el seu germà Jaume II d'Aragó. I abans de caure en la temptació fàcil de convertir-los en somiatruïtes o en persones neuròtiques, hauriem de pensar que el somni és part de la condició humana i que ja des de Grècia ha estat objecte d'atenció i estudi. Podem posar com a exemples el mite d'Er amb què acaba significativament la *República* de Plató o el *Somni d'Escipió*, explicat per Ciceró i comentat per Macrobi posteriorment. En tots dos casos, ultra les lectures filosòfiques o religioses, hi ha un vessant social i polític que sembla que és el rerefons que Arnau de Vilanova (1238-1311) ens ofereix en unes pàgines vibrants i marcades amb l'estil directe i sense embuts que el caracteritza.

L'obra pertany a l'ambiciós projecte, del qual ja n'han aparegut cinc volums, de les obres teològiques d'Arnau de Vilanova. Aquest que presentem, però, n'és el catorzè i, ultra les institucions implicades (Institut d'Estudis Catalans i Unió Acadèmica Internacional, Facultat de Teologia de Catalunya, Universitat Autònoma de Barcelona, a través del projecte de recerca Corpus Digital d'Arnau de Vilanova i del Grup de Recerca Consolidat de Cultura i Literatura a l'Edat Mitjana), se'ns presenta com un bell estoig gòtic. Pel defora, una encantadora il·lustració amb el mosaic de l'any 1225 del baptisteri de la catedral de Florència (que representa, a propòsit, el somni de Josep). Dins, un seguit de capes que embolcallen el text

arnaldia. D'entrada, una nota editorial on s'explica el perquè d'aquesta obra i no una altra. En té cura de tot el Dr. Jaume Mensa, sens dubte qui millor ens pot deixar una obra que, si bé crida l'atenció pel títol, amaga moltes sorpreses en el seu interior. Mensa es beneficia, i ens beneficia, dels seus vastíssims coneixements sobre Mestre Arnau i sobre la filosofia medieval, com també de la seva formació arxivística per oferir una edició acurada fins a l'extrem. El treball, que aprofita per reunir articles, comença el 2015 a Sicília i ha voltat per Castelló d'Empúries, Toronto i Brepols fins arribar a formar el tot articulat que tenim el goig de presentar.

Per això, amb cinquanta planes d'estudi introductor i n'hi ha prou per accedir al centenar de planes arnaldianes, en edició crítica, tancant el llibre la bibliografia, i diverses taules: de citacions bíbliques, d'antropònims i d'obres anònimes, de fons manuscrits i taula general.

La primera pregunta que hom es pot plantejar és si paga la pena realitzar un esforç tan formidable. I la resposta evident és que sí. Més encara: no es tracta només de fer avinent un text prou interessant escrit set-cents anys enrere o d'oferir-lo en llatí per a la comunitat acadèmica i científica, sinó també d'aconseguir que els llecs ens apropem a un moment històric fascinant i que, de passada, aprenguem (llatí, filosofia, teologia...). Quin és aquest temps? Els darrers anys de la vida d'Arnau de Vilanova. Metge de papes i reis, professor universitari a Montpeller, laic que pretén embolicar-se en política i teologia...

Com a assessor i doctor, escriu justament per als reis Jaume i Frederic, com

també per al papa Climent V i la seva cort. De fet, tres manuscrits, dels quals només se'n conserva un, ens revelen aquesta triple còpia per als tres destinataris. Ara bé, per quin motiu ho fa? Arnau és gran: morirà poc després, el 1311; Climent, el 1314; Jaume, el 1327, i Frederic, el 1337.

El primer any que hem esmentat és el del Concili de Viena del Delfinat. Un concili que, ultra la qüestió de la supressió dels templers, tractà sobre la reforma de l'Església. Avui diríem que per mal: marca l'inici de l'anomenada *captivitat babilònica del papat* (1309-1377), el seu afebliment sota el control de la Corona francesa, els cismes, la simonia, l'escàndol i la corrupció general de la cort pontifícia. El Concili també parla del predecessor de Climent, Bonifaci VIII, tots dos situats a l'infern en la *Divina Comèdia* de Dant. Viena suposà, també, la consagració d'un sistema repressor de l'Església que ha perdurat fins a nosaltres: la condemna de l'adversari i el perfeccionament de la Inquisició. Els beguins, els begards, els espirituals franciscans, els fraticels, els seguidors de fra Pèire Joan Oliu i el propi Arnau en seran les víctimes. L'únic que hagués plagut al nostre mestre, com al beat Ramon Llull, seria la creació de càtedres d'idiomes per llegir i corregir la Bíblia llatina, però fins l'any 1508, amb la Universitat d'Alcalá de Henares, no es posà en pràctica. Malauradament, el mateix concili, en canvi, prohibia l'ús de versions de la Bíblia en llengua vulgar, com feien els arnaldians i altres espirituals. Amb aquest panorama, podríem dir que sinistre als ulls del nostre metge, no és d'estranyar que entre 1347 i 1353 desapareguessin entre un terç i dos terços de la població per culpa de la pandèmia de la

Pesta Negra. O almenys això es van afanyar a denunciar els grups més radicals de reformes: era un càstig diví.

Arnau de Vilanova, però, és un facultatiu, racional i eficaç en la mesura que els coneixements hipocràtics li permeten. I vol ser un teòleg sense ser clergue ni tenir la titulació acadèmica de París. Els dos vessants apareixen en aquesta obra, la *Interpretatio*. El punt de partida i d'arribada són el mateix: un somni. El primer, l'anàlisi d'un somni recurrent que els dos germans tenen des de fa anys i que, segurament, respon a alguna simptomatologia física. El final, oferir una reforma de la cristiandat... i un altre somni, potser, més utòpic. Climent fa el contrari. Jaume li retira l'amistat. Només resta Frederic, que li fa cas amb mesures sanitàries al seu regne i acollint els espirituals a Sicília. Li diu Arnau: «Cogitatus [...] erat semen diuine inspirationis» (línies 164-165). El somni és bo. I acaba: «Rex autem, hiis auditis, traxit se in solitudinem et scripsit predicta in suo vulgari» (línies 705-706). El seu vulgar era, és clar, el català. La resta, ho deixem als lectors.

A més de totes aquestes qüestions històriques, Arnau aprofita per legitimar la seva intervenció per distingir els somnis dels oracles i les visions. També ens mostra com l'ambigüitat del somni és motiu per escatir-ne el significat i el sentit. I aprofita, és clar, per fer un paper de denúncia social i religiosa. Finalment, el Dr. Jaume Mensa ens introdueix un element de debat amb Agostino Trionfo d'Ancona, que escriu contra els somniadors i endevins..., com Arnau, Pèire Joan o Llull. No cal, doncs, enemistar-nos amb l'italià, perquè l'obra que hem esbossat és un somni fet realitat i no cal endevinar quin serà el seu destí.

Agustí Boadas Llavat

Ateneu Universitari Antoni Gaudí

<https://doi.org/10.5565/rev/enrahonar.1326>

